

SOSEMVOLT CIGÁNYORSZÁG

SOSEMVOLT CIGÁNYORSZÁG

Szegkovács cigány történetek

Gyűjtötte és írta
BARTOS TIBOR

BOOKART
Csíkszereda, 2020

Illusztrálta Kállai András

Gondozta és az utószót írta
Hajdú Farkas-Zoltán

ISBN 978-606-8994-25-3

© Bartos Tibor jogutódja, 2020

© Kállai András, 2020

© Bookart, 2020

Nem tudunk mink, csoró cigányok mesét mesélni. Mit is mesélhetnénk mink maguknak? Nem olvasunk mink könyvet, abban vannak pedig benne a szép mesék. Kinek is van ma már esze az ilyenhez? A régiek már meghaltak mind, az öreg Feró, a Buba meg a Hasi család is mind, mink meg bútizunk látástól szakadásig, mert a szárnyasszeg meg az iszkába olcsó, jól rá kell verni, hogy az ötven kiló napjában meglegyen. Nem mesélnek ma már az öregek se közben, csak hallgatnak, mint a púp. Nehéz kenyér a szegkovácsmesterség, könyörgöm. Pedig ismer minket ország-világ: a magyar szegkovács romának párja nincs. Osztottak ide hozzánk még két éve görögöket is, csorókat, de hát megszöktek, nem bírták. Nyáron például a nagy forró melegségekben forgatni, kalapálni a tüzes vason nem gyerekesség ám. Gyarak se bírják csinálni, amit mink csinálunk. Mert vegyük a sínszeget – láttak már olyat, amilyennel a sánt fogják a talpfához –, ha azt rúdiban leöntik, aztán vadgossák széjjel, letörik a feje. Hanem amikor mink szép csínjával megfoglaljuk, megízéztük – így ne, nézzék –, ide tesszük az üllőre, kihegyezzük, aztán az üllő élén szépen lehajlítjuk a másik végét, három nagyot ütünk rá, vagy négyet, aztán aprókat, hogy az a szép té formája meglegyen, egy szempillantás, és kész. És ez ám nem török, inkább hajlik, odasimul a sínhez.

Hát így van ez. Meg aztán kinek mesélnénk? A csávócskák az iskolában meg a napköziben, vagy minek hívják, hát ki kíváncsi a mesénkre? Az öreg Csunkó, a muzsikus, tudják, az is hetven felé kaparász már, hát az jött ki hozzám mindig, még nagyobbacska korában is, hogy azt mondja: Nápó bácsi,

mondjon már egy mesét! Aztán mindig letett egy pakli dohányt nekem, két krajcárost. Meg a baraki gyerekek. Mert valamikor nem úgy volt ám, hogy mentek az iskolába, hanem játszottak a „Negyvennyolcas-domb” mögött, mi meg, ha kellett, csak kiáltottunk nekik:

– Gyertek csak, gyertek be! Pecó! Szuszka! Kákó! Akartok mesét hallani? Megy ám a mese már idebenn, hogy volt, mikor a vak rendőr megfogta a henteslegényt! Gyertek csak, gyertek! Aki bejön kocszot törni, meghallja.

Aztán mink, már akkor is öregecskék, meséltünk nekik. Csak úgy, ami jött, meg amit mink is a nagyapánktól hallottunk, kitoldtuk-kifoldtuk, hogy mire a mesének vége lett, hát a kocsznak is vége lett. Aztán aki nagyon akarta hallani, azt odaállítottuk fújtatni, hallgathatta, ameddig csak a gáztól meg nem szédült. Persze még akkoriban inkább csak cigányul járta a mese, úgy jobban is tudtuk, hogy kell kimondani, meg a dalok is romául voltak.

Kinek is mondanám már? Az én fiaim megesküdnének a Máriára, hogy nem cigányok, ha már egy jobb ruhát összeszerettek maguknak valahogy.

De akkor, a régi időkben még másféleképp volt.

Hát nem bánom, ha itt szentül megígérik, hogy nem nevetik ki az öregembert, elmesélek egyet-kettőt maguknak azok közül a régiek közül.

Sosemvolt Cigányország

Kaj szja, kaj nána – vagy hogy is mondom már –, volt egyszer, hol nem volt a sosemvolt Cigányországnak egy hatalmas királya. De nemcsak hogy hatalmas volt ez a cigánykirály, hanem még a felesége is a legszebb asszony volt a messzi országban. De nem is az országban: se ezen a világon, se a másikon olyan szép nem volt.

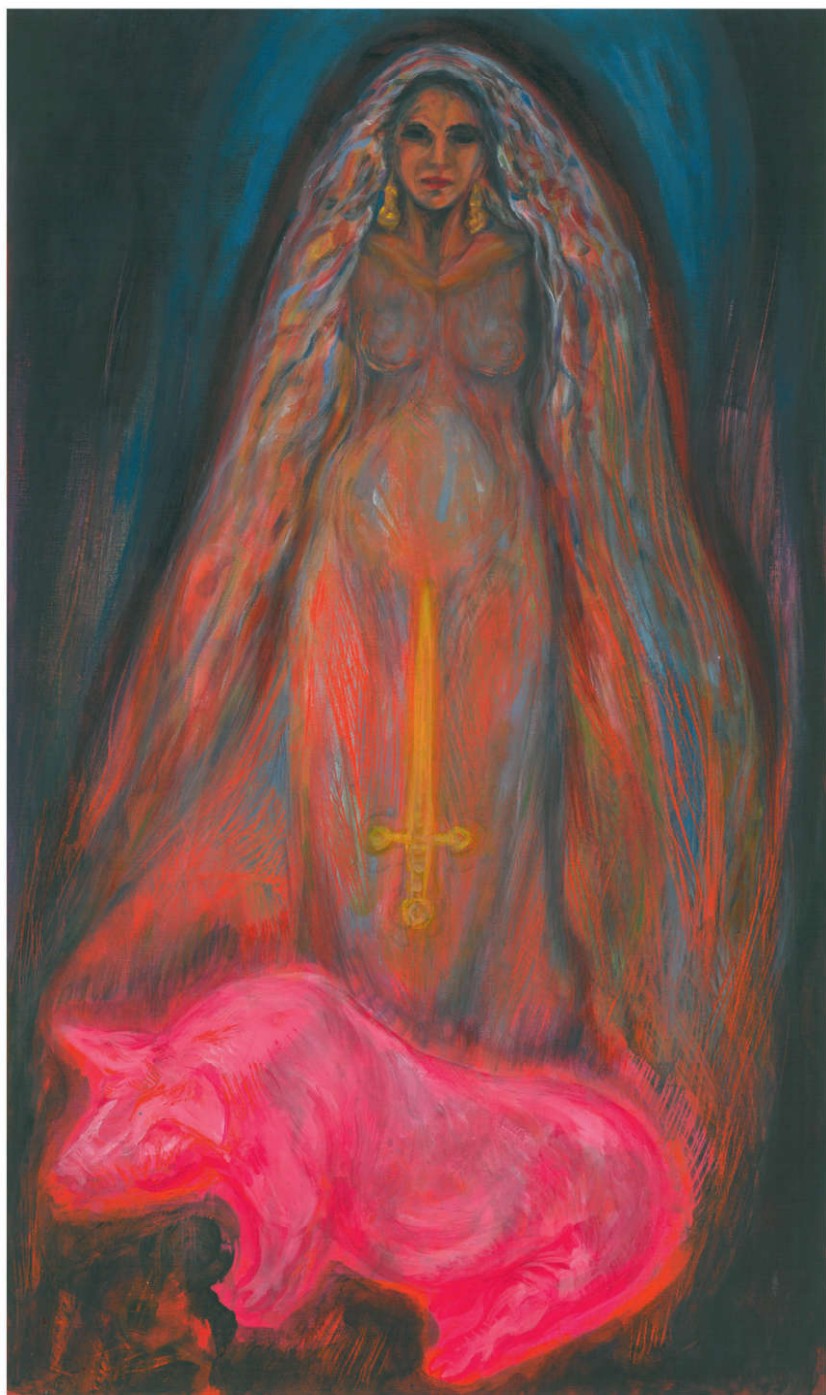
Hát egyszer a szép királykisasszony lánykát hozott e világra, de aztán a láz mindjárt el is vitte őt rá két napra, hogy megszülte. Még mielőtt meghalt volna, halálos ágyán a királynak meghagyta, hogy csak akkor házasodhat újra, ha őhozzá hasonló szépet talál magának.

Hogy a hat gyászév letelt, keresett is a király, járta az országot, de még a szomszédos országokat is, aztán mégse hozott magának asszonyt, mert hiába, olyan szépet nem talált, mint az ő gyönyörűséges meghalt felesége.

Közben a királykisasszonyka nőtt, növekedett, és már tizenhat éves lett. Elnézte az apja sokat, és mindig mondogatta magának: „Fehér boton vezessenek, ha ez a leány olyan szép nem lesz, mint az anyja!” És úgy is lett.

Mikor, mondom, a lány tizenhat éves lett, előveszi az apja azt a képet, azt a fényképet, amit akkor csináltatott, mikor összeházasodott szegény szép feleségével. És ahogy nézi a képet, azt mondja a lánynak az apja:

– Te leány! Anyád megmondta a végső akaratában, a halálos ágyán, hogy csak olyan szépet vehetek el, mint ő volt. Hát nézz erre a fényképre, te leány! Se ezen a világon, se a másikon olyan szép nincs, csak te. Téged veszlek hát el feleségül.

Nagyon sírni kezdett a lány, aztán hogy nemet nem mondhatott apjának, kiszaladt a temetőbe anyja sírjához és így szólongatta anyját:

*Ustyj upre mri dajori!
Ustyj upre mri dajori!*¹

És akkor így felelt neki az anyja a sírjából:

*Nastyj ustyav mri csajori.
Kastune hi mre pre,
Zsibbadt mre duj musza.*²

Mást az anyja nem mondott, hát sokkal okosabb nem lett ebből, de hát mégis megsegítette a drága Déloro. Mert mire hazaért, apja elment vadászni magának. No, a leány meg mit tett? Összeszedelőzködött, aztán el, ki a világba!

Hát ment, ment a leány, addig ment, míg nem ért a szomszéd király udvarába. Oda meg szolgálónak elszegődött. S mivelhogy olyan szép volt, hát a királyfi mellé osztották. Nagyon is tetszett a királyfinak, kikérdezte szépen, finoman, honnan jött, ki lánya, a lány meg megmondta. Több se kellett a királyfinak, mindjárt ki is tűzte az esküvőt, hogy megesküszik a cigánykirály szép lányával.

Háj, te baro Dévla, hát akkor mi történt! Mert közben hazaért a cigánykirály a vadászatról, és látja ám, hogy hült helye a leánynak. De nem dühösödött ám meg, mert az nagyon egy rafinált, gódis ember volt! Leoldotta az övéről élő kardját és megparancsolta neki, keresse meg a leányt, és valahol megtalálja, teherbe ejtse, üsse le a két karját, azt fogja meg és hozza haza!

Úgy is lett. A kard elment, lemetszette könyékből a leány két karját és hazavitte. A király hívatta a papot, ráparancsolt, hogy eskesse őt össze a leánya két karjával. De bizony a

¹ Kelj fel, én anyácskám! / Kelj fel, én anyácskám!

² Nem kelek fel, lánykám. / Lábam elfásult, / Karom elzsibbadt.

Déloro szívéen viselte a szép királykisasszonyka sorsát, és amint a király a templomba belépett és az Ő szent testére nézett, nyomban holtan esett le a lábáról. Így lett a sosem-volt Cigányország királyának szomorú vége.

Közben a leánya készülődött az esküvőre. Olyan menyasszonyi ruhát csináltatott magának, hogy nem látszott, hogy hiányzik a két karja könyékből. És bizony a hasa egyre nőtt, mert másállapotba esett a szegény. Így történt, hogy mikor az esküvői ebéd eljött, úgy ült az asztalhoz, hogy ne lássák se a többet, se a kevesebbet.

Enni nem evett szegényke, hogy is evett volna? Hiába hordták elé a legdrágább ételeket, még a csirkepaprikás se kellett neki, pedig azért nagyon fájt a kicsi szíve. A többi vendégkirályok már sugdolózni kezdtek, hogy milyen éktelen szép, csak kár, hogy nem eszik s nem is beszél.

Hát amikor tánkra került, kérlelték is a vendégkirályok, hogy menne velük táncolni. Mert tetszett mindenkinek, mert hát a világi szépség rajta volt. A fiatal ura is kérte, de mikor nem ment, fölrántotta s vitte a táncba.

Aztán akkor minden kiderült. A királyasszonyka hiába magyarázta, hogy ő ártatlan. Az ura ledobatta a szolgálkkal a disznóólba.

Node asunesz, hogy ebből mi lett! A Déloro letekintett az égből a király disznóóljára és odahívta Szent Pétert.

– Gyere csak ide, fiam – azt mondja neki. – Látod azt a kis roma csávót, akivel az anyja most vajúdik? Legyél a keresztapja, fiam!

Közben a királyasszonyka nagyon rosszul lett, mert már mindenórás volt és meg is szülte a kis fiúcskát. És éppen akkor érkezett oda Szent Péter az ólajtóba. Köszöntötte szépen a kismamát, aztán így szólt hozzá:

– Vedd fel, leányom, szoptasd meg a gyereket!

– Jaj, bizony, hogy vehetném föl, jó uram – mondja neki a leány –, hisz mind a két karom hiányzik könyékből.

– Vedd csak fel, leányom, ha mondom!

A leány szót fogadott. Hát, Déloro báro, kinőtt mind a két karja, méghozzá könyékből. Szent Péter meg ruhát adott a kicsinek és behintette gyémánttal.

Hát négy óra tájt jönnek ám le a szolgák, hogy a királyasszonyka csontját kiszedjék, mert gondolták, széttépték már a disznók. De akkorra már lángban állt az ól, tüzet fogott a gyémántok tüzetől. És jön ki Szent Péter, a kismama meg a gyerekecske az égő ólból, rajtuk nem fog a láng.

Rohannak a szolgák, jelentik a királyfinak. Jön is a királyfi futva eléjük, és kéri őket, hogy ő nem tudta, és így meg úgy. De a királyasszonyka nem szólt neki egy szót sem. Szent Péter meg adott hintót, hatlovast, neki, azzal hajtott haza a királyasszonyka a gyerekével, vissza se néztek.

Ha jártukban-keltükben Cigányországba maguk is elkerülnének, mondják meg nekik, hogy tőlem hallották.

De csak ha ők kérdik.

– És sosem volt Cigányország? Vagy volt? – kérdezte tőlem a végén mindig a Kákó gyerek, mert sokszor elmondtam a gyerekecskéknak a mesét. Az Isten se tud minden kocsi kocszhoz újat kitalálni. No, szóval mondom neki:

– Te gyerek, én azt honnan tudnám? Egész csöppke rajkó voltam én is, hogy apám ide leállított a gödörbe, azóta a sorompón túl nemigen mentem. Hogy Cigányország volt-e, nem-e, azt a gádsók jobban tudják, ők az okosok. Mink csak egyet tudunk olyat, amit ők nem. Hogy ki az, aki a sírját megássa magának, ami előtt dolgozni kezdene. Kérdezd meg akármelyik gádsótól, nem tudja. Én megmondom neked: mink szegkovácsok. Mert mikor a kocsztörésből kinőttünk, az apánk kezünkbe adja a kislapátot, aztán mondja:

– No, ásd meg a gödröt magadnak, te gyerek!

Aztán megássuk, és itt dolgozunk, amíg csak a köhögés el nem visz. Mit tudjuk mink, mik voltak, mik nem? Dolgozzál, hogy az a pár kiló sínszeged meglegyen, amíg élsz, aztán jóccakát! Azt se tudják a gádsók, hogy a romák dolgoznak nekik, hogy sukár házuk lehessen. Mert az ácskapcsot ki csinálja? A roma. Ki a rabitz-szeget? A roma. Ki a szárnyasszeget? A roma. Az iszkábát? A sarokszeget? A roma. És ki tudja, hogy roma csinálja mindezeket? A roma. Nem tudja senki, csak hogy tetvesek meg lopnak. Nincsen is becsületünk, ahogyan a nóta mondja:

Márel o Dél, márel,
Kasz kamel te máren,
Te man margya o Dél
La bára brigasza.

Naj man lóve, naj man,
Csi duj néve naj man.

*Te lóve ávlasz man,
Vi patyiv ávlasz man.*³

Isten verése ez mirajtunk

Elhiggyétek nekem, öreg romának. Úgy volt bizony, mikor az Isten szent felsége osztotta szét a mesterségeket a nép között, elküldte Szent Pétert a cigányért is.

Kinn lakott akkor is a falu végén a cigány, putriban. Mikor Szent Péter belép, látja, hogy lenn a földön fekszik, azazhogyszalmán, és hajtja a hasáról a legyeket.

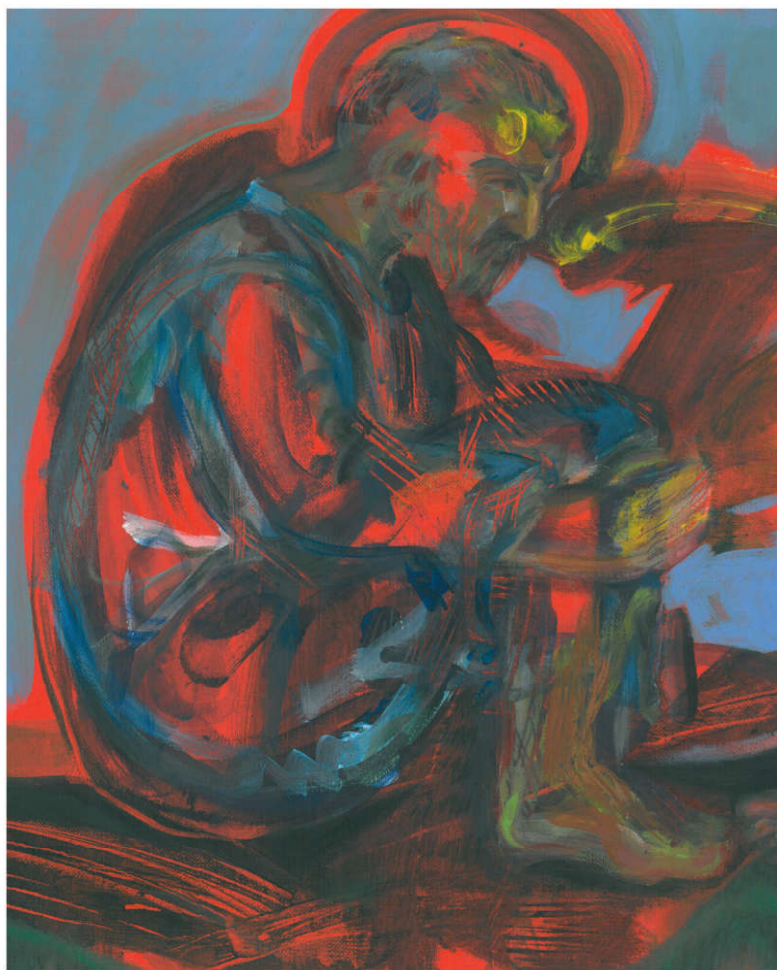
– Hát te mit csinálsz, more? – kérdi tőle Szent Péter.

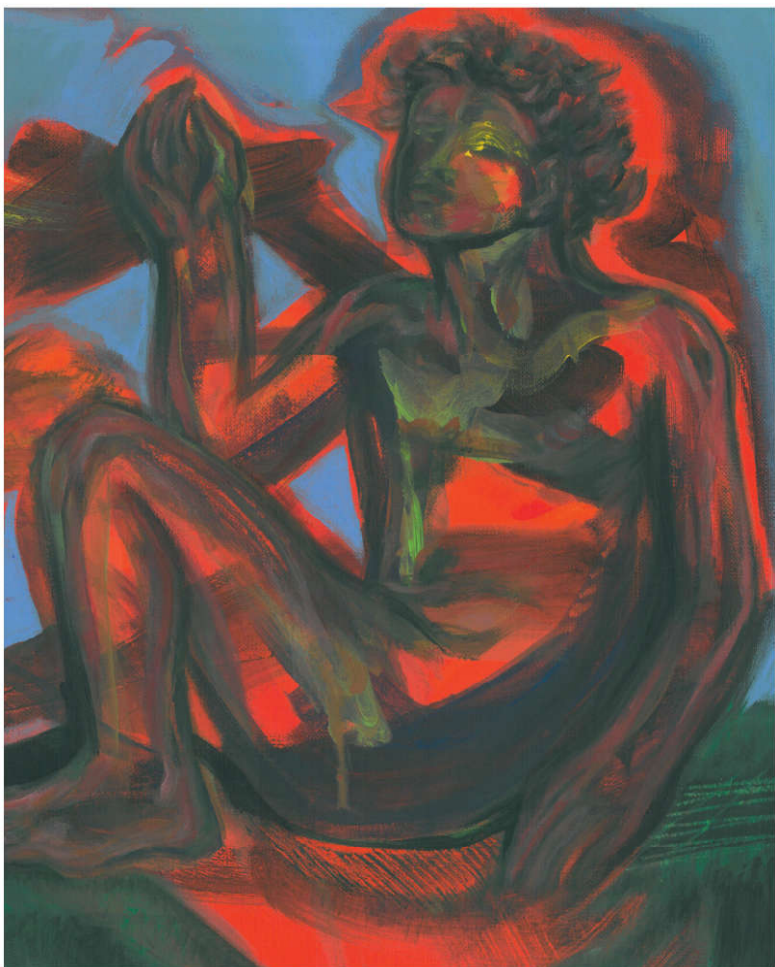
– Mit csinálnék? Látja, mit csinállok – mondja neki a cigány szemtelenül. – Mesterséget nem adtak, hát hajtom a legyeket.

– Nem úgy van az, hallod-e?! – mondja neki Szent Péter. – Menjél csak oda te is, ahol az Isten szent felsége, aztán ott majd kapsz. Helyedbe nem hozzuk.

– Jól van, annyira azért nem sürgetős – mondja a cigány nagy bölcsen. – Hanem üljön le, nagyságos uram. Igaz, megkínálni nem tudom semmivel, de az asszony mangelni ment a faluba, hát majd előkerül, azt hoz valamit. Amíg ez meg nem jön, addig el úgyse mehetnék itthonról.

³ Vered, Isten, vered, / Akit akarsz, vered. / Rám is rám járt kezéd, / Nagy bánattal vertél. // Nincsen pénzem, nincsen, / Két krajcárom sincsen. / Hogyha pénzem volna, / Becsületem volna.

Tartalom

- Sosemvolt Cigányország • 7
Isten verése ez mirajtunk • 13
Amikor a mi Urunk, Jézus szegkovács volt • 19
Madarakból lettünk • 30
Hercegné kisasszony • 34
Linóri, hej, Linóri • 51
Kraelityo Márko • 61
Nadara János meséje • 75
A fáraó népe vagyunk • 90
Cigány és idegen szavak magyarázata • 99
Hajdú Farkas-Zoltán Utószó • 103

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BARTOS, TIBOR

Sosemvolt Cigányország : Szegkovács cigány történetek /
Bartos Tibor. - Miercurea Ciuc : Bookart, 2020
ISBN 978-606-8994-25-3

821.511.141

A kiadásért felel a Bookart Kiadó igazgatója
Korrektor Szatmári Cecília
Készült 7,75 ív terjedelemben Arno Pro
betűtípussal szedve 90 g-os Munchen Print Cream papíron
Műszaki vezető Császár Csilla
Készült a csíkszeredai Alutus Rt. nyomdájában
Felelős vezető Hajdú Áron